

"הציבור האיראני שמח שטרומפ נבחר. הוא נותן תקווה למתנגדי המשטר"

שיחה עם ד"ר שרונה מזליאן לוי, חוקרת במרכז אליאנס ללימודים איראניים באוניברסיטת תל אביב • על הפחד של משמרות המהפכה מנשיא ארה"ב הנבחר, המצב הכלכלי הקשה באיראן והסיכוי של האזרחים להפיל את השלטון

הבחירות. מה לגבי הציבור שם?
"הציבור האיראני, בחלקו לפחות, שמח על הבחירה בטרומפ, כי הוא מחפש מי שיפיל את המשטר. על פי ההערכות, כ-80% מהאזרחים האיראנים מתנגדים למשטר. ראינו אפילו אנשים שפיוורו דברי מתיקה אחרי שנודע שטרומפ הוא הנשיא הבא וקראו קריאות מסוג 'תגמור אותם כבר'. קורים פה דברים שלא קרו אף פעם. חיובאללה נחלש דרמטית ונסראללה חוסל. הפעילות האווירית של ישראל באיראן היא תקדימית. כל זה נותן תקווה למתנגדי המשטר."

מה הסיכוי של איראן להשיג יכולת גרעינית מלאה?
"הדבר שהכי חשוב להם הוא הגרעין. האיראנים ניצלו היטב את כל תשומת הלב העולמית שהופנתה לאזור מאז 7 באוקטובר כדי להמשיך בשלהם. לכן לא אתפלא אם בתוך חודשים ספורים הם יצאו בהצהרה שהצליחו להשיג את היכולת הזאת. אני לא מכירה את החומרים המודיעיניים, אבל האיראנים טובים בלהסתיר ואו להשוף את יכולתם בפני העולם. אם חלילה זה יקרה, זה כבר סיפור אחר לגמרי."

"בריחת מוחות אדירה"

נגענו בכלכלת איראן. עד כמה המצב חמור?
"חמור מאוד. שליש מהעם האיראני חי מתחת לקו העוני. אלה נתונים מועזים. יש שם רעב אמיתי, אנשים הולכים לעבודה וזה לא מספיק להם לכלום. רואים גברים מבוגרים שבוכים ברחובות כי הם לא מצליחים לפרנס את המשפחות שלהם. אנשים מציתים

השיחה המתפרסמת כאן מבוססת על ראיון שנענה ד"ר שרונה מזליאן לוי לפודקאסט "הצוללת של גלובס". מדי שבוע נפרסם כאן ב-G כתבות מתוך הפודקאסט. אתם מוזמנים להאזין לפרק הזה ולברוקים נוספים בכל אפליקציות הפודקאסטים

שרונה מזליאן לוי, מה לדעתך תהיה המדיניות שיובייל טראמפ מול איראן?
ב-2018 הוא יצא מהסכם הגרעין, מה שאפשר את המשך התגרענותה. הוא רוצה לפיים מלחמות, אבל לא בטוח שאיראן חושבת כמוהו.

"טרומפ כבר הוכיח שהוא יודע לנקוט יד קשה מול איראן. ראינו זאת בהקשר של חיטול קאסם סולימאני, מי שהיה מפקד כוח קודט במשמרות המהפכה. אומרים שלכל אחר יש מחליף אבל לסולימאני לא היה. הוא העצים את הכוח של חיובאללה ושל 'טבעת האש' שסוכבת את ישראל. הוא היה דמות אגרית ואולי לימים היה נכנס לנעליו של המנהיג העליון ח'אמנאי, ובמובן הזה לישראל יש חוב גדול לטרומפ.

"אמנם טראמפ יצא מהסכם הגרעין, מה שאפשר לאיראן לדהור קדימה בתחום הזה. אבל החיטול של סולימאני, עם הסנקציות הכלכליות שהטיל על איראן, השאירו בה צלקות עמוקות. הכלכלה נקלעה לסחרור. ראינו פירות דרמטי בערך המטבע, היפראינפלציה ואבטלה כבדה. כל אלה מאיימים על יציבות המשטר. אני מעריכה שטרומפ ירצה למנוע מאיראן נשק גרעיני, אבל נצטרך לחכות ולראות."

המשטר האיראני ממש תאב נקם. בימים האחרונים נחשף כי ה-FBI סיכל תוכנית שלו להתנקש בטרומפ זמן קצר לפני

את עצמם למוות במספרים גדולים. "ערב המהפכה האסלאמית של 1979 דולר אחד היה שווה 71 ריאל, ואילו היום הוא שווה כ-700 אלף ריאל. זו השמדת ערך אדירה, הם שורדים בעיקר בזכות הנפט. "טרומפ המהפכה הבטיחו לאיראנים שגשוג. נאמר שהעם יוכה ליהנות מהכספים האדירים והמשאבים ומחלוקת חשמל ומים בחינם. לא רק ששום דבר מזה לא בחינם, אלא שהיום יש מצוקת חשמל אדירה בתוך איראן. יש גם מחסור אדיר במים."

לפני שבועיים הודיעה הברית החשמל האיראנית ש-60% ממאגרי הדלק של תחנות הכוח ריקים. ממה נובעת המצוקה?
"מרובר בניהול לקוי של משקי החשמל והמים, עם העובדה שהאוכלוסייה כמעט הכפילה את עצמה לכ-90 מיליון איש בתוך פחות מ-50 שנה. בנוגע למים, למשל, לאחר המהפכה איראן בודדה מהעולם והפכה למשק אוטרכי, וחומייני עודד את הציבור לעסוק בחקלאות בהשראת הנביא מוחמד, שהיה חקלאי."

מנגד, אין מספיק מים לתחוק את זה ויש שאיבת יתר, ובאיראן גם אין התפלת מים, יש בעיה של בצורות ושיטפונות וגם אי אפשר לנהל באיראן קמפיין של 'איראן מתייבשת', כי כל אחר פועל למען עצמו. בצפון טהרן, אצל ילדי העשירים, יש בריכות מים לכיף, כאילו אין מצוקה בכלל בשאר המדינה."

האינפלציה באיראן גבוהה מ-80% ולפני שנתיים הגיעה אפילו ל-45%.
"קשה מאוד לתפוס את המשמעות של הדבר הזה. אם משהו רוצה לקנות היום טלפון

ד"ר שרונה מזליאן לוי (42)
מקצועי: חוקרת במרכז אליאנס ללימודים איראניים באוניברסיטת תל אביב, דוברת בנק הפועלים
עוד משהו: דוברת פרסית וחובבת צילום

סלולרי, נכנס לתנות ורוצה 'לחשוב על זה', הוא לא באמת יכול כי כעבור כמה שעות המחיר כבר יונק".
יש גם בעיה חמורה של בריחת מוחות.
"זו בעיה עצומה. מי שיכול לעזוב, עושה זאת. מאז הסנקציות (הכלכליות, בין היתר על מגזרי הנפט, הברזל, הפלדה, האלומיניום והנחושת - ה"ו ודש"א) שטרומפ הטיל על איראן בקדנציה הראשונה שלו יש בריחת מוחות אדירה של רופאים ואחיות למערב. יש עלייה באחוזי ההתאבדות בקרב האחיות בגלל התאים שנעשים יותר ויותר קשים והשחיקה בשכר שלהן."

בשנים האחרונות איראן מייבאת רופאים וצוותים רפואיים מפקיסטן והורו. המכשור מיושן ויש מחסור בתרופות. כבר לפני שנים הם פתחו את מחסני החירום. לפני חודש היו שם הפסקות חשמל ממושכות וצוותים ישבו בחושך וחיכו שהחשמל יחזור, כדי שיוכלו לעשות משהו. לפני כשנה הופץ בטוויטר סרטון מתוך חדר ניתוח בבית חולים, שבו רואים רופא מנתח שעובר עם תאורת פנס של טלפון סלולרי."

מתרחקים מהאסלאם

עסקת בדוקטורט שלך באינדוקטרינציה שנעשתה בקרב ילדים בעשור הראשון למהפכה האסלאמית באיראן. אספת 400 עיתוני ילדים ונוער מהעשור שאחרי המהפכה וניתחת את התכנים שהופיעו בהם. מה גילית?

"אקריא קטע מצוואה שכתבה ילדה בת 8 בשם מרים רזי, במאי 1983, ופורסמה באחד מאותם עיתוני ילדים. כך היא כתבה: 'אני רוצה להפוך לשהיידית. אם אהפוך לשהיידית, אל תבכו עליי. אני מבקשת מכל האמהות שישלחו את ילדיהן היקרים לחיות. החזית היא מקום טוב מאוד. אם אהפוך לשהיידית, מסרו ברכת שלום לאמאם חומייני היקר ותגידו שנלחמתי בשרה

ובארה"ב והפכתי לשהיידית עבור האסלאם'. "בקיצור, היה ניסיון לבסס את המהפכה ואת דור ההמשך שלה שיישא על נס את המהפכה ברורות הבאים. אבל רק 20%-15% כיום הם תומכי משטר. זאת אומרת, הניסיון לסחוף את העם בערכי המהפכה לא התממש."

יותר מכך, לפי סקרים האיראנים מתרחקים מהדת, מהאסלאם.

"בהחלט, לא די שהאיראנים פוקדים פחות מסגרים ודרשות, אלא שחלקם ממירים את דתם מאסלאם אל הדת הוורואסטריית, הדת האיראנית העתיקה. יש גם מי שמגדירים את עצמם אתאיסטים."

מדוע האינדוקטרינציה של המאם למשל עוברת בעיה, אבל שטיפת המוח של המשטר האיראני בקרב הציבור שלו לא הצליחה לחלוף?

"אי אפשר לומר שהיא לא הצליחה כלל, כי כאמור יש גרעין משמעותי של תומכים במשטר. הם מרביים על 'השטן הגדול והשטן הקטן' ולאורך שנים הם הפיצו שקרים אנטישמיים. סיפור אחד למשל היה שהיילי צה"ל לוקחים את הדם של הפלסטינים כדי להוריק אותו לעצמם וכך להחיות את עצמם".

בכל זאת, כאמור, 80% מהציבור מתנגד למשטר וחלקו אפילו פרו-ישראלי.

"שיטת המוח לא הצליחה באופן מלא כי זה לא מעניין את האיראנים. הם רק רוצים לחיות כמו בני אדם. הם מרגישים שנחטפו ורומו בידי המשטר, ולכן אוהדים את ישראל בבחינת 'האויב שלי הוא חבר שלי'."

"בניגוד לעותים, האיראנים לא גובלים בישראל ולכן מבחינתם זה לא הסכסוך שלהם. אין להם מים וחשמל והם טובלים מזהים אוויר נורא. זה מה שמעסיק אותם."

"פעם בכמה זמן האזרחים מקבלים הודעות על כך שמשרדי הממשלה ובתי הספר סגורים בשל זיהום אוויר חמור. אי אפשר לנשום ברחובות. אשכרה אין אוויר. לכן יש עלייה משמעותית בתחלואות לבריאה, בעיקר בערים הגדולות."

"איראן לאיראנים"

מדוע דווקא ארה"ב וישראל פומגו באיובות הגדולות של איראן אחרי המהפכה של 1979?

"האיראנים העלו את ישראל על ראש שמחתם. הם השתמשו בנרטיב של הסכסוך הישראלי-פלסטיני כדי להציג את עצמם כמגנים האמיתיים של המוסלמים המדוכאים. כך הם גם הצליחו להתעלות מעבר לחלוקה בין השיעים והסונים בתוך האסלאם. האיראנים הם שיעים, ויש רק 15%-10% שיעים בעולם המוסלמי שנחשבים לכופרים בעיני הסונים. דרך סימון אויבות, שהן סמל ל'מערב', האיראנים יצרו בעבור הציבור אויב

"שליש מהעם האיראני חי מתחת לקו העוני. יש שם רעב אמיתי. רואים גברים מבוגרים שבוכים ברחובות כי הם לא מצליחים לפרנס את המשפחות שלהם. אנשים מציתים את עצמם למוות במספרים גדולים"

שערי העיתונים באיראן לאחר הבחירות בארה"ב עם הכותרת "שובו של הרוצח". הוא השאיר שם צלקות עמוקות

← משותף להתאגד סביבו. כך גם מסיטים את השיח מבעיות היום של האיראנים. הרי לכאורה מה לחמאס ולפלסטינים הסונים עם 'השיעים הכופרים' האלה? בסוף איראן גם מטפחת את חמאס וגם משקיעה בה כספים רבים, הכול כדי להילחם בישראל".

◀ עד כמה ההשקעה הכלכלית של איראן בציר ההתנגדות, טריליונים על טריליונים של ריאל עד היום, היא דבר שמעורר אנטגוניזם בציבור שכורע תחת הנמל הכלכלי?

"זה מאוד מכעיס את הציבור. הם אומרים - מה לנו ולפלסטינים? מה לנו ולחיזבאללה? למה בכל שנה עוברים 700 מיליון דולר מאיראן לחיזבאללה? המנטרה של הציבור היא 'איראן לאיראנים'. רואים זאת בגרפיטי שנכתב על קירות בהפגנות: 'לא עזה, לא לבנון, נפשי רק למען איראן'. האיראנים כל כך מיואשים מהמטטר שלהם עד כדי שהם מעודדים את ישראל בהתקפותיה על איראן. ראינו גרפיטי שבו נכתב 'ישראל, בון', כלומר 'ישראל, תרביצי'.

"יש גם איראנים שזוכרים את הימים שבהם הייתה שותפות אדירה בין ישראל לאיראן טרום המהפכה של 1979. יש בניינים רבים בטהרן שנבנו בידי סולל בונה. יצא לי להכיר ישראלים שאמרו לי: הייתי נוסע בקו נתב"ג-טהרן יותר מאשר בקו ירושלים-תל-אביב".

◀ זה פרדוקס מדהים. הפער בין ערכי המשטר לערכי הציבור.

"כשמדברים עם איראנים הם מבקשים: תעשו הפרדה. יש את הרפובליקה האסלאמית, שהיא לא אנחנו, ויש את איראן האמיתית. האיראנים כל כך אוהבים את המדינה שלהם. הם כל כך מחוברים למורשת, להיסטוריה, לתרבות ולגופים. הגופים באיראן ממש עוצרי נשימה.

"מנגד, הזמן עובר והסוף למשטר האסלאמי לא נראה באופק. בקרוב נציין 46 שנה ליום המהפכה. האיראנים אומרים לעצמם 'בסוף זה ייגמר'. אספר לכם סיפור אישי שמדגים זאת".

◀ יאללה. "לפני כמה שנים נסעתי ליורודיסני בפריז עם חברים ומשפחה. בסוף הביקור עמדנו בתור לרכבת שנסעה ברחבי הפארק. נכנסנו לקרון עם עוד משפחה שדיברה פרסית. אמרתי לעצמי, יאללה, אתחיל בשיחה, מה אכפת לי? "אמרתי להם בפרסית: איזה ילד חמוד. הם

עלי ח'אמנאי, מנהיג איראן. מעוניין להמליך תחתיו את בנו

שאלו אותנו מאיפה אנחנו ואמרתי: ישראל. האישה הגיבה בהתלהבות אדירה שאי אפשר לזייף. חשבת שיעוד שנייה היא קופצת עליי. היא אמרה: יואו, איך אנחנו אוהבים אתכם. הלוואי שתבראו אלינו, אנחנו נבוא אליכם ויהיה כבר שלום. זו הייתה ממש שיחה מלב אל לב. אחר כך ראיתי את אותה אישה מיניקה את התינוק שלה בלי להתכסות בכלל באמצע יורודיסני. זה משהו שאפילו אירופאיות מערביות ממעטות לעשות".

"הפחד משתק את העם"

◀ יש פוטנציאל לציבור להתמרד ולהפיל את המשטר?

"חד-משמעית כן. אבל המצב באיראן מחייב עזרה מבחוץ וצריך להביא בחשבון שקיים אפקט פחד עצום ברחובות בגלל האלימות שמפעיל המשטר והרציחות השיטתיות. תהליך האינדוקטרינציה שם מזכיר את המיליציות באפריקה - לוקחים מבוגרים וילדים, שולחים אותם לרצוח קרובי משפחה וכך מרגילים אותם להפעיל אלימות כדבר שבשגרה. בסוף הם מפעילים את הכוח

"יש גם איראנים שזוכרים את הימים שבהם הייתה שותפות אדירה בין ישראל לאיראן טרום המהפכה. יש בניינים רבים בטהרן שנבנו בידי סולל בונה. יצא לי להכיר ישראלים שאמרו לי: הייתי נוסע בקו נתב"ג-טהרן יותר מאשר בקו ירושלים-תל אביב"

הזה נגד אחיהם האיראנים. "במחאת החיג'אב לפני שנתיים ראינו דבר מוזעזע - החיילים ירו באופן מכוון לעיניים, לאיברי המין ולירכיים של המפגינים. הם כיתרו מפגינים וירו בהם בדם קר. כשעוצרים מפגינים ולוקחים אותם לכלא אווין הידוע לשמצה, הם עוברים שם התעללויות קשות. רבים יוצאים משם ומתאבדים. מה שקורה שם זה לא רק הטרדות מיניות, זה אונס.

"בקיצור, הפחד משתק את העם. אמנם אפשר לשמוע קריאות מסוג 'מוות למשטר' מתוך הבתים, אבל לא רואים התקהלויות המוניות ברחובות. מי יודע, אולי עכשיו תחת טראמפ זה יוכל סוף סוף לקרות".

◀ המנהיג העליון באיראן עלי ח'אמנאי כבר בן 85. מי צפוי לבוא במקומו?

"ח'אמנאי מעוניין להמליך תחתיו את בנו מוג'תבא. הוא אהוד על משמרות המהפכה, אבל אין לגיטימציה ציבורית למהלך וגם לא בקרב חלק מאנשי הדת כי המנהיג העליון צריך לשאת בתואר דתי בכיר ומוג'תבא אינו ברמה מספקת בעיניהם.

"נוסף על כך, איראן איננה מונרכיה דתית. לא מעבירים באיראן שלטון מאב לבנו כפי שנעשה בתקופה המלוכנית. אם נשיא איראן המנוח אבראהים ראיסי לא היה מת בהתרסקות מטוס במאי האחרון, סביר להניח שהיה מתמודד על ירושת ההנהגה. בדיוק בגלל זה יש תיאוריות קונספירציה שאומרות שאולי זו לא הייתה תאונה, אלא 'עבודה מכפנים'."